

listor, unitarier. Denna kategori framställs, därom kan man inte tveka, som Amerikas ryggrad och som väktare av en kultur vars geografiska utveckling och status kan betecknas med orden Jerusalem — Aten — Rom — England — Nya England. De är inte skapare, utan förvaltare, de upprätthåller, inte genom strid och agitation, utan genom stilla arbete i resignerad självrannskan en av inre och yttre fiender hotad livsform.

Detta förhållande är säkerligen den väsentliga orsaken till att Cozzens, enligt min mening med viss rätt, angripits som konservativ i ordets begränsade mening, som traditionalist och konformist, som förespråkare för en hierarki inom vilken rangordningen bestäms av social ställning och denna i sin tur påverkas av ras, nationalitet, religiös anknytning. Det synes mig omöjligt att läsa Cozzens böcker utan att observera en klar tendens i angiven riktning — vad man kan tveka om är om Cozzens själv alltid är medveten om tendensen.

Särskilt har Cozzens hållning till rasproblemet diskuterats. Cozzens skildrar negrer av vad som i USA kallas onkel Tom-typ, underdåniga, tjänstvilliga, nöjda med sin enkla roll, med tydligt medveten karikatyrmässig överdrift. Han skildrar också dugliga och framåtsträvande negrer med sympati och respekt. Men i stort sett framstår negrerna i hans romaner som underlägsna de vita, som i bästa fall omogna och lättleda, och särskilt i "Guard of honour" tycks han ta avstånd från tanken på en snabb integration. Bracher försvarar, om också litet tveksamt, Cozzens på denna punkt. Han framhåller, under hänvisning främst till Myrdals arbete, att negrerna i USA faktiskt är underlägsna och att Cozzens aldrig med ett ord antyder att denna underlägsenhet skulle bero på medfödda egenskaper, utan tvärtom utgår från att den bottnar i de sociala villkoren, i segregation, sämre uppfostran, lägre standard. Detta är riktigt, men vad man saknar hos Cozzens är varje antydning om bitterhet över läget, om iver att verka för en förändring. Det bestående försvaras inte, snarare tvärtom, men det betraktas med en vag och stillsam förhoppning om förbättring som står likgiltigheten nära.

Exemplen kunde mångfaldigas. Judarna och de från Sydeuropa inflyttade behandlas med överlägsenhet, och ibland skymtar oroande klichéer. Den kultur- och statsbärande klassen är anglosaxisk i de områden och organisationer som Cozzens berör, och intrycket förmedlas att denna klass är väl skickad att förvalta sin upp-

gift. Liksom nästan alla amerikaner av den härskande liberalkonservativa läran synes Cozzens helt godta en snabb ständscirkulation — det behövs blott en generation för att forma en gentleman — men han kräver prestationer som visar avancemangets rättmätighet; på liknande sätt betraktas "stammarna utanför lagen" som kapabla att genom utbildning och miljö smänningom fostras till likvärdighet och likställighet.

Att åldern inom vida gränser anses kvalificerande kan också utläsas ur romanerna. Det värdefulla är den erfarna vishet som inte längre över hövan oroas av något, och upprorisk ungdom måste då ses som en övergång till något högre; visheten kulminerar vid 60 eller 65 års ålder. Man kan även hos Cozzens finna satser som tyder på ett slags mannatro, en visserligen från opassande ostentation frigjord mannatro. Då Cozzens betonar skillnaderna mellan män och kvinnor förtjänar han visserligen kritik, men kan knappast anklagas för att på vanligt skojsarsätt framhäva dessa skillnader för att nedsätta kvinnorna. Han tycks, vilket alltid är betänkligt, tro en smula på manlig intelligens och kvinnlig intuition, men hans beundran för "intuitionen" är djup och äkta.

Det har talats om en elitteori hos Cozzens, och man har velat hos honom finna influenser från Calvins kallelslära och andra teologiska föreställningar. Jag skall inte gå in på dessa konstruktioner, som synes mig väl bräckliga, utan blott nämna att Bracher gör intressanta utredningar om Cozzens förhållande till både den amerikanske teologen Reinhold Niebuhr och hans svenske konkurrent Anders Nygren.

Den konkreta konservatism hos Cozzens som jag nu senast diskuterat kan förnekas eller försvaras på olika sätt. Det kan påstås att Cozzens helt enkelt söker ge en bild av en amerikansk miljö och dess åskådning. Denna tanke synes mig, som redan framgått av det föregående, vara ointressant eller ohållbar; den i det hela glorifierande bilden av en viss miljö som Cozzens ger innebär åtminstone ett stycke identifikation. Viktigare är att Cozzens, även om hans främsta böcker kan betecknas som samhällsromaner, är inriktad på att analysera bestämda människors problem i relation till omgivningen. Det är inte miljön, inte frågan om dess upprätthållande eller förändring som i första rummet intresserar honom (liksom Henry James), utan de enskildas reaktioner till en såsom given och statisk betraktad miljö. Därmed följer konservatism och moralism.

Det lilla jag kunnat inhämta om Cozzens kan tjäna som bakgrund till hans verk och hållning — även om alla spekulationer om orsakssammanhang av denna art

är osäkra. Cozzens tillhör en "gammal" nyengelsk familj, gick igenom ett bra college och studerade några år vid Harvard. I motsats till Dos Passos, Hemingway och Faulkner var han för ung för att delta i första världskriget; under det andra tjänstgjorde han en tid som major utan att komma till fronten. Den växling mellan yrken, det bohemliv i dryckenskap och hor — jämte jakt, fiske och andra maskulina idrotter — den fattigdom som brukar höra till de amerikanska författarnas villkor har han inte känt. Han har, bortsett från inkallelsen under andra världskriget, tillbragt sitt liv utslutande med läsning och skrivning, bosatt i en liten stad i Nya England. Han är gift sedan 24 års ålder — med samma kvinna. Det är ett särpräglad liv för en stor amerikansk författare.

Det upproriska, våldsamma, subjektiva, besatta har en dominerande ställning i vår tids litteratur, inte minst den amerikanska; pikareskromanerna innebär en avledning, men inte en motström. Det totala engagemanget är huvudsaken, vare sig det gäller Guds, revolutionens, ångestens eller intighetens riddare. Oron är en dyrbar klenod, och att inte driva den till förtvivlan är blamtant för en skribent; även det vettlösa inger aktning om det sägs med fradga kring munnen. Det är begripligt att tiden påstås fordra en sådan litteratur, alltför begripligt; den självklara tanken är på väg att bli en dogm. Vid sidan av detta ädla och strålände tumult bör finnas plats för författare av Cozzens typ: den intelligenta och intellektuelle, skarpsynte och bildade, som är engagerad med måtta, reflekterar utan vildhet, lever icke utan oro, men inte heller aldeles utan ro.

HERBERT TINGSTEN

En tidigare artikel av Herbert Tingsten om "Cozzens liberala konservatism" var införd i *Dagens Nyheter* den 8 november.

En utrikesdebatt

under denna riksdag har önskats av regeringen, men på högerns begäran har man uppskjutit debatten till vårens riksdag, förklarar hr Erlander i Stockholms-Tidningen i går. Hr Hjalmarson har i ett meddelande till TT visat att dessa uppgifter från statsministerns sida är totalt felaktiga. Situationen är snarast motsatt den som statsministern angivit. Högern hade redan vid remissdebatten tänkt ta upp frågan om den svenska FN-delegationen, men uppskjutit sin aktion på hr Erlanders begäran. På samma sätt har statsministern lyckats förhindra en debatt i denna fråga i samband med diskussionen om de handelspolitiska problemen. Det är i själva verket uppenbart att regeringen velat undgå en debatt om hr Hjalmarsons uteslutande ur FN-delegationen, utan tvivel därför att denna åtgärd inte bara inom oppositionen, utan också inom vida kretsar inom det socialdemokratiska partiet anses vara ett svårt missgrepp och stå i strid med svenska demokratiska konventioner.

Ån en gång har alltså hr Erlander använt samma grepp som då meddelandet om hr Hjalmarsons uteslutande kom i september. Det mot hr Hjalmarson riktade beslutet kritiserades hårt; hr Erlander sva-

rade då att det var oppositionen, i första rummet högern, som önskade strid i frågan, trots att striden uppenbart berodde på att regeringen genom sitt handlingssätt mot hr Hjalmarson på ett enastående sätt kränkt en svensk demokratisk partiledare. I detta fall liksom i det nu föreliggande följdfallet dikteras statsministerns uppträdande tydligen av en taktisk finurlighet som inte skyggar för opålitlighet.